

Podchorążowie Wojska Polskiego w niewoli niemieckiej (1939–1945)

Problematyka polskich jeńców wojennych w niewoli niemieckiej w latach II wojny światowej jest już dość dobrze rozpoznana. Nadal jednak temat żołnierzy Wojska Polskiego w polskim piśmiennictwie historycznym o charakterze naukowym w ogóle zajmuje marginalne miejsce. Zajmuje się tą kwestią bardzo wąska grupa historyków. O losach polskich jeńców w obozach Wehrmachtu opublikowano już wiele prac zwartych i artykułów o charakterze naukowym. Do dzisiaj jednak w literaturze przedmiotu znacznie więcej informacji na ten temat dostarcza meumerystyka. Jest to ten rodzaj literatury, który wciąż dzieli historyków ponieważ ma on różną wartość poznawczą, a wspomnienia publikowane przed 1989 r. nierzadko obciążone są politycznie i ideologicznie. Z kolei zwarte prace naukowe niewątpliwie bardziej koncentrują się na losach polskich oficerów internowanych w oflagach. Powstały prace traktujące o oficerach polskich w niewoli niemieckiej w ogóle¹ lub monografie niektórych oflagów². Historycy zajmujący się problematyką jeniecką poświęcali także swoje badania nad różnymi aspektami życia polskich jeńców wojennych, jak działalność naukowo-oświatowa³, sportowa⁴ czy życie religijne⁵. W pracach tych w znacznym stopniu eksponowane są jednak przejawy życia i aktywności jeńców w oflagach niż w stalagach i w tzw. oddziałach roboczych (komandach pracy)⁶, gdzie przebywali żołnierze szeregowi i podoficerowie.

W porównaniu do polskich oficerów w niemieckich obozach jenieckich, wiedza na temat polskich jeńców szeregowych i podoficerów jest wciąż znikoma. Do tej grupy należeli również podchorążowie. O losach jenieckich tej grupy wiadomo jednak nieporównywalnie więcej niż o szeregowych i podoficerach, głównie za sprawą opublikowanych prac o charakterze wspomnieniowym. Należy przyznać, że w przedstawianiu swoich jenieckich losów podchorążowie byli szczególnie aktywni. Swoje wspomnienia z niewoli w formie

¹D. Kisielewicz, *Oficerowie polscy w niewoli niemieckiej w czasie II wojny światowej*, Opole 1998.

² Na przykład: Taże, *Oflag VII A Murnau*, Opole 1990.

³ V. Rezler-Wasielewska, *Działalność naukowo-oświatowa polskich jeńców wojennych w niemieckich i radzieckich obozach podczas II wojny światowej*, Opole 2001.

⁴ W. Pólchłopek, *Wychowanie fizyczne i sport żołnierzy polskich w obozach jenieckich Wehrmachtu i NKWD (1939–1945)*, Opole 2002.

⁵ N. Honka, *Życie religijne żołnierzy polskich w niewoli niemieckiej i radzieckiej podczas II wojny światowej*, Opole 1998.

⁶ Ponieważ pojęcia „oddział roboczy” i „komando pracy” oznaczały to samo, w pracy będą używane zamiennie.

książek wydali: Stanisław Dojlido⁷, Włodzimierz Krzemiński⁸ Stanisław Krzyżaniak⁹, Stanisław Marciniak¹⁰ i Zygfryd Stryjecki¹¹. Wydano również zbiór wspomnień podchorążych z niewoli niemieckiej¹². Pierwsze próby kompleksowego ukazania niewoli podchorążych pojawiły się w periodyku „Łambinowicki Rocznik Muzealny”¹³ oraz w książce Jana Wernera¹⁴. Te dwie ostatnie pozycje nie mogą jednak pretendować do miana prac naukowych. Do tej pory powstało zaledwie kilka artykułów naukowych o niewoli podchorążych. Mają one jednak w głównej mierze charakter przyczynkowski¹⁵.

Jak zatem z powyższego wynika, temat ten nie został dotąd potraktowany w sposób całościowy. Monograficzne ujęcie problematyki podchorążych Wojska Polskiego w niewoli niemieckiej ma na celu wykazanie, że nie bez przyczyny grupa ta zyskała sobie miano charakterystycznej wśród polskich jeńców w obozach Wehrmachtu w ogóle. Złożyło się na to kilka istotnych kwestii. Najważniejsze z nich dotyczą niejasnego statusu jenieckiego podchorążych oraz skoncentrowania w pierwszej połowie 1940 r. znacznej grupy w obozach położonych na północno-zachodnich terenach III Rzeszy w prowincji Emsland, tj. w Oberlangen, Fullen i Wesuwe. Te dwa zagadnienia miały również swoje interesujące implikacje po wojnie. Nie tyle bowiem sam fakt zaistnienia problemu statusu podchorążych w niewoli niemieckiej w początkowym jej okresie oraz osadzenia około 2 tys. grupy w obozach Emslandu wydaje się być interesujący, co powojenne szerokie i długie debaty na ten temat. Ich uczestnikami byli właściwie sami bohaterowie, czyli podchorążowie. Gros z nich w dyskusji na temat statusu opowiadało się oraz próbowało dowodzić, że powinni oni zostać potraktowani jako tzw. równorzędni oficerom. Przebywać tym samym w oflagach na równych prawach z oficerami. Z kolei w kwestii skoncentrowania i prawie rocznego pobytu

⁷ S. Dojlido, *Jeniec wojenny 32440*, Warszawa 2001.

⁸ W. Krzemiński, *Pięć lat z hakiem*, Warszawa 1959.

⁹ S. Krzyżaniak, *A losem naszym polski los*, Tychy 2000.

¹⁰ S. Marciniak, *Podchorąży ucieka. Z Monschau do Mirandy*, Lublin 1988.

¹¹ Z. Stryjecki, *Podchorąży wojna i ślepy los*, Warszawa 1974.

¹² *Podchorążowie, podchorążowie... wspomnienia z lat 1939–1945*, Warszawa 1984.

¹³ „Łambinowicki Rocznik Muzealny” 1984, t. 7.

¹⁴ J. Werner, *My z Oberlangen*, Warszawa 1990.

¹⁵ H. Niestrój, *Podchorążowie Wojska Polskiego w niewoli niemieckiej i radzieckiej podczas II wojny światowej. Stan badań i postulaty badawcze*, „Łambinowicki Rocznik Muzealny” (dalej: ŁRM) 2000, t. 23, s. 69–82; P. Jagiela, *Podchorążowie-jeńcy wojenni w obozach koncentracyjnych Buchenwald i Mittelbau-Dora* [w:] *Między Wehrmachtem a SS. Jeńcy wojenni w niemieckich obozach koncentracyjnych* pod. red. Violetty Rezlner-Wasielewskiej, Opole 2010, s. 150–160; Tenże, *Prawie oficerowie – podchorążowie Wojska Polskiego w niewoli niemieckiej (1939–1940)*, [w:] *Wojna i emigracja. Studia i Szkice*, t. 1. *Wojna, armia i społeczeństwo II Rzeczypospolitej w obronie niepodległości (1920–1945)*, pod. red. T. Sikorskiego, P. Słowińskiego, H. Walczaka, Gorzów Wielkopolski 2013, s. 193–208; Tenże, „*My z Oberlangen*” – *cazus podchorążych Wojska Polskiego w niewoli niemieckiej* [w:] *Mity i legendy w Polskiej historii wojskowości*, t. 2, Kielce 2014, s. 176–182; P. Jagiela, K. Sznotala, *Materiały archiwalne Centralnego Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu dotyczące podchorążych Wojska Polskiego w niewoli niemieckiej*, „ŁRM” 2010, t. 33, s. 125–140; P. Janus, *Środowisko podchorążych byłych jeńców wojennych (1964–2004). Przyczynek*, „ŁRM” 2008, 31, s. 65–85.

